

Eratyki są nie tylko znaczącym element krajobrazu naturalnego, ale też kulturowego. Wywierały ogromny wpływ na percepcję przestrzeni. W odniesieniu do nich tworzono narracje wierzeniowe i mityzowano ich pochodzenie. Traktowano je jako obiekty o specyficznym statusie sakralnym pełniły funkcje miejsc ofiarnych lub uznawano je za przedchrześcijańskie ołtarze. Parafrazując słowa Dorothy Vitaliano, można powiedzieć, że korelacje pomiędzy środowiskiem naturalnym a ekspresjami kulturowymi były ciągłym procesem charakteryzującym się zmiennymi konfiguracjami. Co istotne, narracje lokalne wiążą istnienie tych obiektów z siłami nadprzyrodzonymi, wpisując się w znany od tysiącleci proces interpretacji zjawisk naturalnych przez pryzmat wyobrażeń mitologicznych, a w późniejszym okresie wierzeniowych. Najpopularniejsze w XIX i na początku XX wieku warianty narracji wierzeniowych – znane również z innych regionów dzisiejszej Polski, a szerzej Europy – łączy występowanie eratyków z działalnością postaci nadprzyrodzonych, takich jak: diabeł (uniwersalne); olbrzym (północne Niemcy; północna Polska); stolem (Kaszuby); troll (Skandynawia) lub innej postaci o nadprzyrodzonych cechach. Istoty te charakteryzują się olbrzymią siłą, wzrostem, a jednocześnie głupotą. Rzucanie, przenoszenie kamieni traktują jako element specyficznej rozrywki, walki lub jest to część wykonywanego na zlecenie człowieka zadania, np. budowy kościoła, grobli, mostu. Na wielu głazach odnaleźć można odciski i pęknięcia interpretowane jako ślady po diabelskich pazurach, palcach olbrzymów, czy ślady po uderzeniu diabelskiego bicia. Głównym celem projektu jest odtworzenie mitycznej perspektywy wartościowania eratyków i ich roli w kształtowaniu wyobrażeń o krajobrazie naturalnym oraz wpływie na tworzenie specyficznych motywów wierzeniowych występujących na obszarze ostatniego zlodowacenia, które obejmowało Północną Polskę. Pozwoli to wyodrębnić mitologemy wierzeniowe korelujące ze zdarzeniami geologicznymi schyłkowego okresu ostatniego zlodowacenia lub pierwiastki wiedzy lokalnej i „intuicji prelogicznej”. Podjęta zostanie analiza tych korelatów w perspektywie długiego trwania mitologemów wierzeniowych, a także analiza zjawiska konwergencji i/lub migracji motywów odnoszących się do eratyków z uwzględnieniem specyfiki regionalnej i wpływu determinizmu przyrodniczego na motywy wierzeniowe. Dzięki temu będzie można podjąć próbę weryfikacji źródeł motywów wierzeniowych zachowanych w XIX-wiecznej kulturze tradycyjnej, a także dookreślić liminalny status eratyków będących częścią dziedzictwa geokulturowego. Ustalenia te mogą mieć ogromne znaczenie dla rozwoju badań niejednoznacznych relacji pomiędzy człowiekiem a obiektami geologicznymi – środowiskiem naturalnym. Realizacja następujących celów szczegółowych ułatwi osiągnięcie celu zamierzonego w projekcie: identyfikacja geostanowisk eratyków na obszarze ostatniego zlodowacenia; wybór geostanowisk do terenowych badań etnograficznych; identyfikacja narracji podaniowych odnoszących się do geostanowisk badanego obszaru na podstawie źródeł etnograficznych z XIX i początku XX wieku; identyfikacja stanowisk kultowych z eratykami; identyfikacja dynamiki percepcji eratyków w poszczególnych regionach i subregionach etnograficznych w Polsce Północnej; identyfikacja procesów geologicznych i geomorfologicznych odpowiadających za wytworzenie „nadprzyrodzonych” mikroform na głazach; analiza zjawiska konwergencji i migracji motywów geomitologicznych charakterystycznych dla obszarów młodoglacjalnych. Proponowany projekt jest pionierskim przedsięwzięciem mającym na celu identyfikację geokulturowych wartości eratyków w krajobrazie młodoglacjalnym w perspektywie antropologicznej, geologicznej i geomorfologicznej ze szczególnym uwzględnieniem narracji wierzeniowych, wiedzy lokalnej i podań lokalnych. Nowatorskość projektu polega na interdyscyplinarnym podejściu do tematu obiektów geokulturowych jakimi są eratyki przez antropologa kulturowego i geomorfologa. Takie kompleksowe ujęcie badań procesu mityzacji głazów narzutowych nie było dotąd prowadzone na szerszą skalę. Zaplanowane w projekcie terenowe badania etnograficzne, jak również interpretacje folklorystycznych materiałów źródłowych pozwoli na holistyczne ujęcie problematyki głazów narzutowych uwzględniające złożoność interakcji geologiczno-kulturowych. Interdyscyplinarne podejście do badań ujawni specyfikę relacji geologiczno-kulturowych i pozwoli na ich opisanie z perspektywy długoterminowych oddziaływań i interakcji pomiędzy człowiekiem i środowiskiem.